

De rol van cognitieve dissonantie bij het negeren van onderzoeksresultaten

Cognitieve dissonantie speelt een grote rol wanneer mensen – ook journalisten en politici – goed onderbouwde onderzoeksresultaten negeren: nieuw bewijs botst dan met hun eerdere overtuigingen en zelfbeeld, en om die innerlijke spanning te vermijden, gaan ze relativeren, wegstijven of het nieuwe onderzoek verdacht maken.^{[1][2]}

Wat cognitieve dissonantie precies doet

- Cognitieve dissonantie is de onaangename spanning die ontstaat als feiten in tegenspraak zijn met wat je al gelooft, hebt gezegd of hebt gedaan.^{[3][1]}
- Mensen willen een consistent zelfbeeld (“ik ben een goede journalist”, “ik maakte destijds een zorgvuldige afweging”), dus als nieuw onderzoek suggereert dat eerdere standpunten of verhalen onvolledig of fout waren, bedreigt dat hun zelfwaardering en status.^{[4][3]}

Die spanning proberen we te verminderen, niet alleen door onze overtuiging aan te passen, maar óók door nieuwe, schurende feiten te bagatelliseren of te negeren.^{[2][1]}

Mechanismen bij het negeren van onderzoeksresultaten

Veel gedrag rond het negeren van onderzoek is goed te begrijpen als dissonantiereductie:

- **Wegkijken/vermijden**
Mensen sluiten zich bewust of onbewust af voor tegenstrijdige informatie: ze lezen bepaalde rapporten niet, nodigen bepaalde experts niet uit, of doen niets met kritische documenten die ze wel kennen.^[2]
- **Selectieve perceptie en framing**
Ze zoeken vooral bevestiging van hun eerdere verhaal en zien tegenbewijs als “details”, “randverschijnselen” of “nog maar één mening”.^{[5][2]}
- **Bagatelliseren van belang**
De waarde van het nieuwe onderzoek wordt verkleind (“oude koeien”, “te technisch”, “niet relevant voor het grote verhaal”), zodat de spanning minder wordt.^{[1][2]}

- **Aanpassen van het verhaal, niet van de kern**

Er worden kleine cosmetische aanpassingen gedaan, maar de hoofdthese blijft staan – zo kan iemand toch zeggen dat hij “rekening heeft gehouden” met nieuw onderzoek, zonder zijn eerdere narratief echt los te laten.^{[3][1]}

In een casus als de Bijlmerramp kun je denken aan journalisten of politici die uitgebreide technische en historische documentatie (zoals Pruis’ materiaal) wel kennen, maar toch vasthouden aan het oude complotframe omdat toegeven dat men destijds te ver is gegaan, erg pijnlijk zou zijn.

Gevolgen voor onderzoek en debat

- Op korte termijn voelt wegstijgen comfortabel: je hoeft je grote verhaal, je boek of je serie niet te herzien.^{[1][2]}
- Op lange termijn blijft de “narratieve blokkade” bestaan: hardnekkige verhalen winnen het van bronnen, misverstanden worden niet gecorrigeerd en het publiek houdt een scheef beeld.^{[6][2]}

Psychologen waarschuwen dat wegstijgen en ontkennen mensen in een “vicious circle van onwetendheid en vooroordelen” kan vastzetten, waardoor rationele bijsturing moeilijker wordt.^{[2][3]}

Hoe je hier constructief mee omgaat

- Bewustzijn: erkennen dat **iedereen**, ook onderzoekers en journalisten, gevoelig is voor cognitieve dissonantie.^{[3][1]}
- Procesafspraken: inbouwen dat grote dossiers periodiek worden herzien op basis van nieuwe onderzoeken, zodat correctie geen persoonlijke nederlaag is maar een normaal onderdeel van het werk.^{[7][8]}
- Persoonlijke houding: actief oefenen in het toelaten van ongemak (“misschien zat ik fout”), en dat zien als professioneel in plaats van als gezichtsverlies.^{[6][3]}

1. <https://www.psychologie.nl/artikel/cognitieve-dissonantie/>

2. <https://devertrouwenspersoon.nl/wegkijken-en-de-theorie-van-cognitieve-dissonantie/>

3. <https://www.psyblog.nl/2024/04/16/cognitieve-dissonantie/>

4. <https://conversiewerkers.nl/blog/cognitieve-dissonantie/>

5. <https://www.studeersnel.nl/nl/document/hogeschool-utrecht/humanities/cognitieve-dissonantie/50052939>
6. <https://positivepsychology.com/nl/cognitieve-dissonantie-theorie/>
7. <https://www.studeersnel.nl/nl/document/windesheim/m2-journalistiek/journalistieke-theorie-semester-2/4845074>
8. <https://nvj.nl/diensten/nvj-code>
9. <https://thebalance.clinic/nl/informatiebronnen/mentale-gezondheid/cognitieve-dissonantie/>
10. <https://www.youtube.com/watch?v=QwljGFttgc>